

Saveza. Umirovljenje se ipak pokazalo samo kao privremena pauza jer je želja za daljnjim natjecanjem dovela Pamicha do nastupa na Mediteranskim igrama 1971., Olimpijskim igrama u Münchenu 1972. te mnogim drugim talijanskim i međunarodnim utrkama sve do definitivnoga okončanja karijere 1976. godine.

Na kraju, u posljednjem te ujedno i najkraćem poglavlju, „Ritorno a Fiume“, autor vrlo emotivno opisuje povratak u rodnu Rijeku, prvi nakon 67 godina od noćnoga bijega zajedno s bratom Giovannijem. Na samo dvije stranice teksta Pamich uspoređuje današnji grad sa svojim sjećanjima iz djetinjstva, zaključujući kako je rana nastala odlaskom još uvijek nakon svih tih godina otvorena.

Autobiografija Abdona Pamicha, iako prvenstveno povijesnosporskoga karaktera, važna je za bolje poznavanje povijesti ne samo sporta i sportske psihologije uopće nego i života u Rijeci i okolici kasnih 30-ih i 40-ih godina XX. stoljeća. Sjećanja iz djetinjstva, usprkos subjektivnom pristupu, donose vrlo zanimljive i važne anegdote iz svakodnevice grada sve do kraja Drugoga svjetskog rata, istovremeno prikazujući psihološke posljedice koje su pratile autora kroz čitav njegov život. Stoga djelo *Memorie di un marciatore* možemo smatrati povijesnim izvorom koji će poslužiti ne samo zaljubljenicima u povijest već i svima koje zanimaju dinamike koje se kriju iza života vrhunskih sportaša.

Diego Han

Sport u Općini Mošćenička Draga / Lo sport nel Comune di Draga di Moschiena, ur. Riccardo Staraj, Rijeka: Naklada Kvarner, 2016., 221 str.

Sportska monografija *Sport u Općini Mošćenička Draga / Lo sport nel Comune di Draga di Moschiena*, koju je uredio Riccardo Staraj, strukturno je podijeljena na 11 dijelova koji su, izuzev uvodnoga dijela i zaključka, tematski podijeljeni po sportovima koji su se igrali ili se još uvijek igraju na području Mošćeničke Drage. Sukladno tome, knjiga obrađuje „Nogomet“ (45-95), „Jedrenje“ (97-145), „Podvodni ribolov“ (147-153), „Boćanje“ (155-167), „Streljaštvo“ (169-175), „Šah“ (177-183), „Streličarstvo“ (185-197), „Lov“ (199-209) te naposljetku „Rekreativne i adrenalinske sportove danas“ (211-219).

Uvodni dio čini „Riječ urednika“ (8-11), u kojoj Riccardo Staraj nabrāja zasluge ljudi i organizacija koje su najviše pridonijele nastanku ove monografije. Prije svih radi se o Antonu Pappu, kolekcionaru i kroničaru lokalne povijesti koji je tijekom godina prikupljao podatke o povijesti sporta te općine, a izdanje monografije ne bi bilo izvedivo bez financijske pomoći Ministarstva vanjskih poslova Republike Italije i Općine Mošćenička Draga, napominje urednik. Milovan Jovanović u svojem „Kronološkom prikazu sporta u Općini Mošćenička Draga“ (12-37) ukratko analizira poveznicu između ratnih vještina i sporta koja se razvijala tijekom povijesnih razdoblja, a potom prikazuje najvažnije događaje iz povijesti razvoja sporta na području Općine. Milivoj Rubinić donosi osobniji pogled i prenosi vlastito iskustvo sportaša i člana „Sportskoga društva »Draga« od 1960. do 1970. godine“ (38-43).

Nogometni dio monografije sadrži tekstove Borisa Ricmana „NK »Draga« od 1924. do 1994. godine“ (46-71) i Riccarda Staraja „NK Draga danas“ (80-95) te intervju „Draški Alfredo di Stefano“, koji je Staraj načinio s Arnaldom Rubinićem, jednom od legendi nogometnoga kluba. Tekstovi o nogometu donose priču o osnutku kluba, njegovu djelovanju i ostvarenim rezultatima, pojedincima koji su pomogli tijekom godina da klub opstane u teškim trenucima, ali govori i o društvenim uvjetima u kojima je klub djelovao. Primjerice, osnivanje kluba pod imenom Vis dogodilo se 1924., u vrijeme talijanske vlasti, koja je rad kluba povezivala sa sokolskim organizacijama slavenskoga tipa te je malo nakon osnutka morao biti ugašen, a ponovno je oživljen 1927. pod „prikladnijim“ imenom Gloria.

Poglavlje o jedrenju obogaćeno je tekstovima Igora Staraja o „Počecima“ (98-104) toga sporta na području Mošćeničke Drage, u kojem iznosi zanimljiv podatak da je sportsko jedrenje u Mošćeničkoj Dragi započelo dvadesetih godina 20. st., kada su imućna braća Comba nabavila dvije jedrilice kojima su se koristili za međusobno natjecanje. Ipak je stvarna inicijativa o osnivanju jedriličarskoga društva došla završetkom Drugoga svjetskog rata te je 1951. održana osnivačka skupština Pomorsko-brodarskoga društva Orion. Posebno mjesto u ovom poglavlju zauzima intervju s jedinim živućim osnivačem Jedriličarskoga kluba Orion Antonom Krnetićem pod nazivom „JK »Orion«. Šljuke i prve regate“ (104-110) koji su napravili Igor Staraj i Tonči Krnetić. Potom slijede tekstovi „Sjećanje na JK »Orion« (114-116) Nikole Kolje Čenića, „Jedrenje nekad i danas“ (118-128), koji predstavlja,

kako kaže njegov autor Riccardo Staraj, „sukus razgovora koje sam obavio s četvoricom uspješnih jedriličara u Mošćeničkoj Dragi“ te naposljetku dva teksta Igora Staraja koji se bave nešto bližom poviješću JK Oriona, „JK »Orion« 80-ih godina“ (128-132) i „Jedrenjem u novi milenij“ (132-136).

Poglavlje o podvodnom ribolovu sadrži tekst Riccarda Staraja „Osvajači odličja: Matko Armanda i Đani Uhač“, koji govori o dvojici reprezentativaca u tom sportu. Matko Armanda bio je osvajač nekoliko prvenstava Jugoslavije, ujedno i reprezentativac te zemlje, a poslije i Švicarske. Upisan je u *Enciklopediju fizičke kulture* 1975., gdje se vodi kao osvajač drugoga mjesta na prvom Svjetskom prvenstvu u podvodnom ribolovu održanom na Lošinju 1957. Đani Uhač jedan je od najuspješnijih sportaša iz Mošćeničke Drage, hrvatski reprezentativac koji je osvojio svjetsko prvenstvo 2010.

Boćanje kao sport na području Mošćeničke Drage vezano je za „Boćarski klub »Draga«“ (156-167), čiju tradiciju i natjecanja prikazuje Riccardo Staraj kroz razgovor s aktualnim *boćadorima* Mošćeničke Drage. BK Draga osnovan je 1981., kao rezultat duge tradicije igranja boća. Tijekom svoje je povijesti osvojio niz domaćih i međunarodnih turnira.

„Kratku povijest Streljačkog kluba »Ljubomir Mrakovčić«“ (170-175) prenio je Riccardo Staraj kroz razgovor s Duškom Kulašem, nekadašnjim trenerom i voditeljem sekcije Streljaštvo u SD Draga. Streljački je klub djelovao od 1978. do 1983., a njegova je aktivnost naglo prekinuta kad se Duško Kulaš preselio u Opatiju, nakon čega je nedostajao entuzijast koji bi svojim djelovanjem održavao rad kluba.

Razgovarajući s ljudima koji su obilježili povijest draškoga šaha, Riccardo Staraj rekonstruirao je priču o razvoju šahovske igre na području Mošćeničke Drage. „Šahovski klub »Draga«“ (178-183) osnovan je kao zaseban klub 1972., a 1977. postao je sastavni dio SD Draga kao jedna od sportskih sekcija. Klub se natjecao u 1. i 2. istarskoj ligi, a ugasio se tijekom devedesetih godina 20. stoljeća.

U tekstu „Josip Šarić i Streličarski klub »Rijeka«“ (186-197) Riccardo Staraj donosi podatke o organiziranju prvenstva Jugoslavije u Mošćeničkoj Dragi u posljednjem vikendu rujna. Osim ovoga, održavana su i razna međunarodna natjecanja koja su privlačila brojne streličare iz svih krajeva Europe. Početak Domovinskoga rata doveo je do pada entuzijazma, ali je 1995. ipak održano prvenstvo Hrvatske. Između 2007. i 2011. streličarstvo je bilo aktivno na području Mošćeničke Drage, ali je opet došlo do pada

entuzijazma i nedostatka sredstava pa samim time i prestanka održavanja natjecanja u streličarstvu.

„Lov na području Općine Mošćenička Draga“ (200-209) tekst je Riccarda Staraja koji govori o povijesti toga sporta na području Liburnije. Vrijedi spomenuti djelovanje Lovačkoga društva Perun, osnovanoga 1995. Lov se naročito počeo razvijati poslije Drugoga svjetskog rata, poglavito razvojem turizma na području Mošćeničke Drage.

„Rekreativne i adrenalinske sportove danas“ (212-219) predstavili su Elvir Suljić i Riccardo Staraj te ukazali kako područje Općine Mošćenička Draga, osim mora i prekrasnih plaža, ljubiteljima sportova u prirodi nudi mnogobrojne mogućnosti za razne tzv. *outdoor* sportove poput planinarenja, vožnje biciklom, ronjenja, jedrenja, vožnje skutera za vodu itd.

Zaključak „Mošćenička Draga: općina sportaša i sportskih entuzijasta“ napisao je Riccardo Staraj, u kojem je zahvalio svima koji su surađivali na izradi ove monografije te istaknuo kako je ona pisano svjedočanstvo bogate sportske povijesti Mošćeničke Drage.

Monografija *Sport u Općini Mošćenička Draga* vrijedan je prinos proučavanju povijesti sporta lokalne zajednice, a treba spomenuti kako je njezin sadržaj obogaćen nizom fotografija koje su zabilježile neke od važnih događaja i pojedinaca toga kraja. Nesumnjivo je da je ovo vrijedno djelo obogatilo proučavanje povijesti razvoja istarskoga sporta i da treba očekivati daljnje monografije koje će obrađivati sportsku tematiku.

Igor Jovanović

Religio, fides, superstitiones...: o vjеровanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru, 7. istarski povijesni biennale, sv. 7, zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Poreču od 21. do 23. svibnja 2015., urednice Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet / Državni arhiv u Pazinu, 2017., 285 str.

Zbornik radova *Religio, fides, superstitiones...: o vjеровanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru* predstavlja 18 radova proizišlih iz istoimenoga